

~~D. X. 92.~~

U. 68 (4.)

~~H. F. u. 68.~~

Emb. 11. 2. 6

Table des Ouvrages contenus dans ce Volume.

1. Bazon. (J. A.) Eloge historique de l'université de Paris, latin, français, et avec des remarques
discours prononcé aux écoles de médecine le 11 8bre 1770.
2. Guerin. (F. M.) Mandatum ob recens natum Sereniss. Burgundiae Ducem.
3. Le Bel. (M. F.) Mandatum rectoris
4. Mandatum rectoris
5. Le Bel. (M. F.) Mandatum rectoris
6. id Mandatum rectoris
7. Hamelin. (P.) Mandatum rectoris.
8. id Mandatum rectoris
9. id Mandatum rectoris
10. Jacquin. (S.) Mandatum rectoris
11. id Mandatum rectoris
12. id Mandatum rectoris
13. Cogey. (F. M.) Mandatum rectoris ob dilatam Scholarum instaurationem.
14. Guerin. (F. M.) Mandatum rectoris
15. id Mandatum rectoris
16. id Mandatum rectoris
17. id Mandatum rectoris pro consecratione regis
18. Doujad. (Joan.) Panegyricus Ludovici magni obres hoc anno regni XLI praeclare gestas.
19. Broucher. (P.) Panegyricus Augustiss. Delphino dictus Lutetiae Parisiorum in collegio
Charomontano Ann. 1662.
20. Schoepflinius. (Jo. D.) Panegyricus Ludovico XY.
21. Crevier. (J. B. L.) Oratio in restitutam regis valetudinem habita in instauratione Scholarum
Collegio Dormano-Bellovac. 1744.
22. Le Roy. (Chr.) Divi caroli magni, regis Francorum et Occidentalium imperatoris laudatio

23. Geoffroy (J. B.) De amore Patriae oratio.

24. Petit (Ludov.) Oratio de iis quae ad eloquentiam, tum sacri, tum profani codices
conferunt, praesidiis habita a —

25. Hauvilliers (J.) Ludovico victori moderato oratio.

26. Manque

27. Geoffroy (J. B.) Ex bello quod anno proxime elapso gestum est, gerendi hoc anno belli
quale omen repeti possit Oratio.

28. De Palmeus Pœ Estampe iconologique en forme de Médaille, dont le type représente le
es fils Des intéressement dessinée et gravée par J. J. Pasquier avec la
description de cette estampe.

29. Leroy (Chr.) Quantum litteris debeat virtus oratio.

29bis id Quo potissimum in instituendis pueris sublevari possit magistrorum
labor. Oratio.

30. Geoffroy (J. B.) Augustis parentibus Delphino et Delphinae gratulatio.

31 Manque

32. Kaltor (Ant.) Oratio habita in instauratione Scholarum collegii Dormano. Bellouaci.

33. Geoffroy (J. B.) Quo loco inter cives vir litteratus habendus sit oratio.

34. Le Beau (J. L.) De pace oratio gratulatoria.

35. Kaltor (Ant.) Oratio funebris Mariae Polonorum regis filiae, Gallorum reginae.

36. Xaupi (Joseph.) Discours latin prononcé par = officii auct à la procession du recteur de
l'université, dans l'Eglise de l'abbaye royale de St Antoine avec la
traduction

37. Lacquin (Et.) Discours prononcé le jour de la procession de l'Université, à l'occasion
de la Profession de Madame Louise Marie de France (latin français)

38. Xaupi (Jos.) Compliment fait par = au nom de la compagnie à M^r de La Roche-
aymond au sujet de sa nomination à la chaire des bénéfices 1771.

38bis Guerin (P. N.) Mandatum rectoris. Praemium eloquentiae latinae

- 39 Mauduit (F) *Utrum Vulgo plebeciorum Liberos humanioribus litteris excoli oporteat Oratio.*
- 40 Nauvilliers (J.F) *Ludovico XV regi Galliarum dilectissimo Laudatio funebris*
- 41 *Ad Supremum Senatum gratulatio post reditum habita universitatis nomine*
42. Walter (Ant) *Oratio habita in instauratione Scholarum collegii Dormano-Pellovaci*

UNIVERSITÉS DE PARIS
BIBLIOTHÈQUE DE LA SORBONNE

13, RUE DE LA SORBONNE - 75257 PARIS CEDEX 05
TEL : 01 40 46 30 27 - FAX : 01 40 46 30 44

Inv.

SIGB

Sib11

SU

Cote

U 68 in-4

1153802502

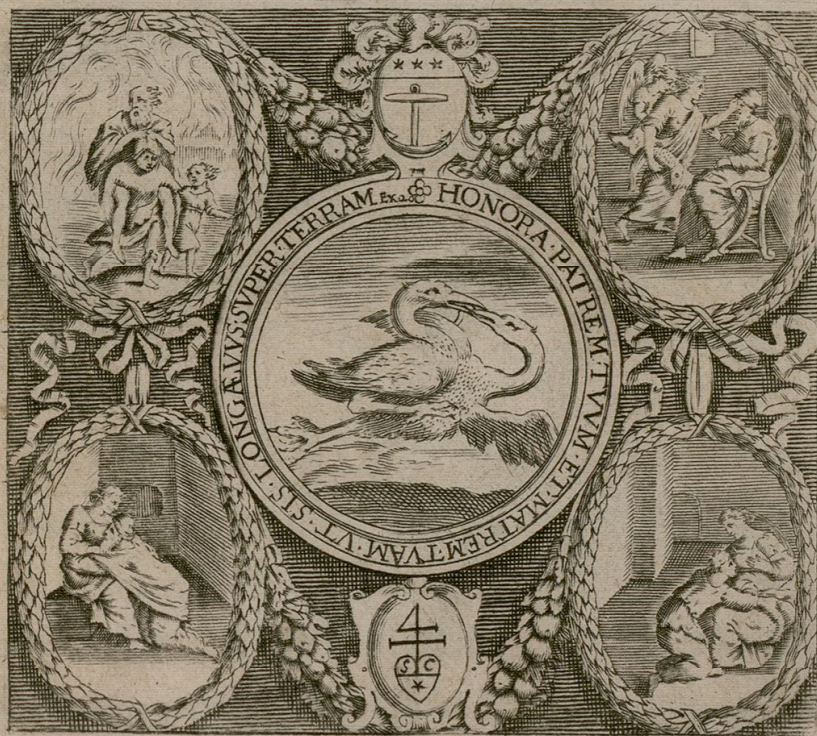

¹⁹
PANEGYRICVS
AVGVSTISSIMO
DELPHINO
DICTVS

Lutetiæ Parisiorum in Collegio Claromontano
Kal. Octob. anno M. DC. LXII.

A PETRO BOUCHER Societatis IESV Sacerdote.

PARISIIS,
Apud SEBASTIANVM CRAMOISY, & SEBASTIANVM
MABRE-CRAMOISY, Regis ac Reginae Typographos.

M. DC. LXII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

PANEGYRICS

AVGVSTISSIMO

DELL' RHINO

AVGVSTISSIMO

In the Parish of St. John the Baptist

DELL' RHINO

of the Parish of St. John the Baptist

PANEGYRICS

AVGVSTISSIMO

DELL' RHINO

AVGVSTISSIMO

DELL' RHINO

AVGVSTISSIMO

DELL' RHINO

AVGVSTISSIMO

DELL' RHINO

AVGVSTISSIMO

DELL' RHINO

AVGVSTISSIMO

DELL' RHINO

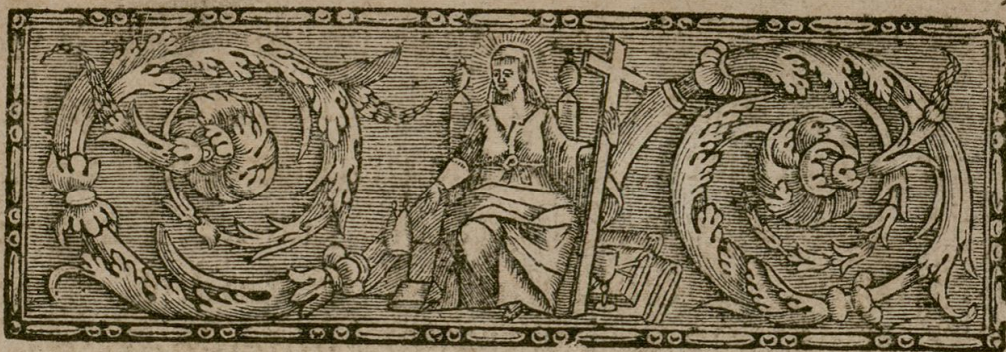
AVGVSTISSIMO

DELL' RHINO

AVGVSTISSIMO

DELL' RHINO

AVGVSTISSIMO

AVGVSTISSIMO
DELPHINO
PANEGYRICVS.

QUOD omni gestientis lætitiæ si-
gnificatione, vt tempus & amor
tulit, professi dudum hic sumus,
PRINCEPS EMINENTIS-
SIMÆ, ILLVSTRISSIMI
ECCLESIAE PRINCIPES, CETERIQUE
AUDITORES ILLVSTRISSIMI,
quod area festis ignibus, spectaculis theatra,
poëtæ carminibus, quouis litterarum genere
scriptores nostri celebrarunt: idem illud tan-
dem in hac sua celebritate maxima; tarde, si
vota spectentur; maturius, si rei dignitas; si

A ij

Kalendæ Octobres , qua potuit celeritate summa , publica voce Academia nostra gratulatur. Gratulatur Ecclesiæ primogenitum , religioni vindicem , felicitatem Galliæ , Europæ arbitrum , miraculum orbi , Ludouico ac Theresæ fructum amoris & vinculum , paci obsidem , populis delicias , regibus exemplum , posteris splendorem , verbo vno ampliora dixerim , omnibus Delphinum.

Et quidem cum solemnis ad dicendum ex hoc loco dies a fortunatissimo eius ortu illucescat primus , tarditati in tanto munere ornando adeo non postulat ignosci suæ , vt eam potius facere contendat ad infinitatem tanti boni liquidius demonstrandam. Occupent tempestiuam gratulationis horam ea beneficia , quæ cum plena inanitatis sint , commendationis per se non habent satis , nisi fucum recentis lætitiæ sensus nouitatisque illecebræ faciant: verum quod tempora omnia gloriæ vtilitatumque perennitate complectitur , prædicari omni tempore suauissime potest ; quod amplitudine sua bona cuncta comprehendit , opportunitatem exundantis gaudij aut conciliatriculæ nouitatis non aucupatur ; quod cerni , quantum est , vno aspectu , quod teneri

primo mentis impetu præ magnitudine non potest totum, sponte moras admittit, ipsaque tarditate pretiosius, ubi probatum diu est, illustrius micat. Creuit enimvero crescente augustissimo Delphino causa gratulandi: vim nouam & robur ab eius robore ac viribus habet alacritas nostra: neque aut suspecta esse aut incerta potest, ex quo tantum boni persentiscimus.

Verum vt fons nostræ felicitatis ex Ludouico iuxta & Delphino totus iugisque dimanat: neutrum a neutro seiungemus hac in oratione, **AVDITORES:** Ludouicum in Delphino, Delphinum in Ludouico laudabimus: cum maxime neque accepta patri laus ea sit, quæ in filium aliquando non cadat; neque filio, quæ consortem gloriæ non admittat patrem.

Quo in argumento hæc potissimum tria informare nobis infantis ter maximi amplitudinem, firmamque adeo spem iniicere incredibilis cuiusdam prosperitatis videntur: quod in Ludouico & patrem, & magistrum, & exemplum Delphinus habeat: vitam pater, magister institutionem, virtutem exemplum, omnia Ludouicus cumulatissime præ-

stabit. Quantus corpore sit atque animo futurus, ex patris absolutissimi dotibus; quantus regia disciplina, ex scientissimi magistri præceptis; quantus præclare factis, ex præstantia laudatissimi exempli, Gallia, præcognosce. Felicitatem, quanta esse maxima potest, ex eo metire tuam: Delphinus Ludouici filius est, Ludouici discipulus, Ludouici æmulator.

Me quidem recreat incredibiliter ac reficit conspectus hac in causa tuus, PRINCEPS EMINENTISSIME. Non poterit Auditoribus illustrissimis hæc mea non probari oratio, quæ argumento ipso ad venerationem usque ab eo probetur, cuius dignitas apice superatur vnico, neque superabitur, vt speramus, semper; ingenium certe supra dignitates omnes excellit. Faciles de Delphino dicenti & amicas aures Lutetiæ dabis, qui Romæ Principis eiusdem ortum apparatissimo cultu, magnificentissima pompa, sumptu plane regio celebrasti. Ingenium oratori afferet acerrima vis excelsæ mentis tuæ, robur inuieta animi tui magnitudo, splendorem magnificentia, fiduciam facilitas, constantissimus in Galliam amor amores erga Principem suauissimum no-

stros excitabit. Quid enim deneget aut Ecclesiæ primogenito Cardinalis, aut Urbani sanguis Ludouici sanguini, aut Galliarum fortunæ Antonius Barberinus? Vnum interim ad populorum omnium felicitatem Delphino tibiue, **PRINCEPS EMINENTISSIME**, & prænuntiamus & precamur: te ille sacrorum Principum beatissimum sancte ac religiose veneretur, illum tu heroum regumque maximum & mireris & colas: vterque vestrum terrarum orbem coniunctissimis animis moderetur.

Ac primo quidem, quid portendat Delphinus ex Ludouico patre felicitatis, quis non facile intelligat, qui consilium naturæ atque vim, vt in seminibus ac stirpibus, ita procreandis liberis eam esse cogitet, similem vt sibi foetum & quasi fructum effundat parens, seque in eo quodammodo repræsentet totum.

Rapimur, **AVDITORES**, cupiditate immortalitatis: quam vt conciliare nobis memoria recte factorum, monumentorum magnificentia, æris marmorisque perennitate, omni industriæ genere ars studet: sic natura non rudia hæc tantum vestigia hominis, non

emortuum, non exterius, non caducum simulacrum quoddam, sed expressam, intimam, viuam, spirantem in progenie imaginem parentum informat, ut perennem in illa vitam iisdem feliciore conatu propaget. Spirat sane in prole genitor, cernitur in vultu, auditur in voce, in factis agit, in virtutibus commendatur. Quamobrem vitam primum parentibus debeant liberi quidem: sed vitam deinde liberis quodammodo parentes debent. Hi delibata particula quadam sui vitæ primitias, dum viuerent, filiis dedere: illi vegetum æui robur procreatoribus prope rediuiuis, & quasi de morte triumphantibus etiam post funera restitunt. Hi naturam suam, ingenium, mores infantis infusos corpusculo texerunt: efferunt illi in apertum eadem, neque tam sibi, quam parentum æternitati ætatem agunt. Quo quidem ex fonte, mea sententia, prodit inflammatus ille parentum in filios, atque inflammator idem in nepotes amor. Amant illi naturæ ingenio quodam non tam liberos, quam semetipsos in liberis, vitæque atque imaginis in iisdem, maximeque in nepotibus suæ propagationem: quæ cum in parentibus liberi non videant,
relan-

relanguescere beneuolentiæ impetus solet, inque progeniem pariter, in qua sic tanquam in speculo intuentur sese, prope tota transfundi.

Itaque speculum Ludouici Delphinus est, cui parem ac geminam tum corporis tum animi præstantissimi formam eo ingenerauit expressius, quod & nobilium sanguis constat fere sibi, neque ab eximiis parentum dotibus, nisi ægre deficit; & eandem prope ad miraculum effingit multiplex & inusitata plane sanguinis eiusdem communio.

Degenerant identidem posterī, quia peregrini aliquid cum afferat mater, diuersus ab effectore foetus coalescit. At Ludouicæus plane Delphinus est, in quem Borbonius Austriacusque, hoc est Ludouici sanguis mirifica consensione confluit. Aduentitium, alienum in eo, discrepansque nihil. Patre Borbonio, Austriaca matre Ludouicus; Austriaco patre, matre Borbonia Theresa, prodierunt in lucem: Ludouicus Iustus Philippo, Ludouico Philippus sorores junxerant, ut Adeodato Theresaque procreatis, Principibus optimis orbis frueretur: hos deinde non tam humana consilia, quam diuina copula-

runt, vt confirmatus tot heroum sanguis & corroboratus vim in Delphino penitus exereret totam, neque aberrare posset a Principis absolutissimi imagine, ad quam toties prolusisset in maioribus, quam in vtroque parente, tam fortunate, tamque constanter expressisset.

Ergone iam placet de ingenitis Delphino dotibus certam facere coniecturam? Excitate animos, AUDITORES, vim intelligentiæ totam acerrime contendite: cogitate Principum omnium decora, Gallorum dico: quid enim externos conquiram, quos tanto intervallo nostri superant? Conflate, si potestis, e regum nostrorum plane omnium, in quibus præstantissimus fere, qui postremus, præclarissimis laudibus imaginem augustissimam: vix rudem Adeodati & inchoatam speciem adumbrastis. Quantum enim esse in eo Principe præstantiæ supra cæteros, quantum discriminis debet, in quo non vis naturæ, sed benignissima Dei manus tandiu elaborauit; quem exoratus tandem infiniti cuiusdam beneficii loco concessit ad felicitatem populorum; in quo excellentissimam maiestatis diuinæ ideam Principibus ad exemplum cunctis, orbi ter-

rarum ad venerationem, ad imperium proposuit. Quanquam quid opus animorum contentione, vbi tantum boni oculis tam facile vsurpamus? Retexant dicta sua tandem ciuilibis scientiæ magistri, qui maiorem e longinquo reuerentiam esse Principi opinionemque statuunt. Quo cernunt te populi, LVDOVICE, frequentius, quo propius accedunt, eo maior humano fastigio videris: nunquam excelsior, quam cum vnus e nobis esse voluisti: nunquam admirabilior, quam cum diu in aspectum tui defixos tenes: nunquam plenior maiestatis, quam cum destitutum ab omni satellitio vnum te atque in te vno regiæ dignitatis apicem veneramur; tibi que, non Principi deuotissimæ seruitutis obsequia volentes deferimus.

Quis in nupera vmbratilis concertationis pompa, quam desiderari a nemine indulgentissimus Princeps voluit, quis in instructissimo illo atque opulentissimo apparatu pompam & apparatus vidit? quis in illa Principum, procerumque frequentia, quos & innata virtus, & ascitæ omnis generis opes cultusque longe supra cæterarum gentium Reges extulerant, Regem nostrum quæsiuit? Num quis aberrat-

uit vnus? quis non illico Ludouicum agnouit? quis ab eodem deflexit vel minimum oculos? quis nisi regnum sanguini iam deberetur, non existimabat concedendum maiestati?

Accedit habitudo firma corporis, vegetæ vires, integerrima valetudo, inuictum robur, vigiliarum, inediae, tempestatum omnium, incommodorumque patientissima natura: cuius illustre prorsus exemplum in eo, quod dicebam, hastatorum nobilium certamine posuit. Meministis, AUDITORES, quod sine plenissima amoris sollicitudine vestrum nemo vidit, continuis flagrantissimi solis ardoribus, quibus se vel fortissimi quique subducebant, dies duos sacrum obiecisse caput, & ne in umbratili quidem pugna umbram quæsiisse. seu radiorum vim retunderet micantior sole ipso sol ille noster: seu partæ tot victoriis laureæ umbræ satis in aprico darent: seu abs re duceret solis æstum fugere, qui bellicos ignes tormentorumque fulmina, quam crebro, tam fortiter prouocasset.

Neque vero in Ludouici adeoque in Delphini laude posuerim dignitatem illam oris, heroicam proceritatem, nervos, lacertos, ac robur, quæ tamen Imperatores priscis tem-

poribus consecrarunt, nisi robustior multo erectiorque, ac prope diuina mens e vultu Principis, totoque corpore, vti solares e tenui nube radii, emicaret. Vos hic appello, Palatini procures, vos, AUDITORES ILLVSTRISSIMI, quibus Regis animus patet, vos, exterarum gentium legati, vos, quibus arcana regni negotia Princeps credit, vestra hic iudicia aut quotidianas potius admirationes exponite. Quis vnquam extitit aut maturior ad iudicandum, aut ad peruidendum perspicacior, aut ad intelligendum celerior, aut acutior ad excogitandum? Perplexæ & impeditæ occurrunt? acies ingenii explicat; obscuræ? illustrat; lubricæ? firmat; improuisa? occupat. Quis robur illud animi non obstupescat, quod grauissimarum rerum molem ita sustinet, vt ne nutet quidem? Quis amplitudinem, quæ varietatem innumerabilem ita comprehendit, nihil vt perturbetur? Quis intelligentiæ vim, quæ infinita voce vna sic contrahit, nihil vt excidat? Quis tranquillitatem, quæ continuis negotiis ita patet, vt otiosi prope perpetuo videatur? Ecquis in mandatis prudentiam, grauitatem in responsis, consilium in deliberationibus, in ciuium postulatis

memoriam, prouidentiam in futuris, in omnibus mentem humana maiorem non suspexit?

Hæc sunt, AVDITORES, quæ quotidiano usu frequentant Galli, socij sinceris laudibus gratulantur, formidant, si qui sunt, æmulj, omnes conspirantibus sententiis profitentur: vt neque adulationis adhærescere suspicio queat in tanta celebritate, neque amplificandæ rei locus in tanta excellentia relinquatur. Hæc sunt, quæ iam in augustissimo Delphino anticipata cogitatione cernimus: agnoscimus in patre filium, patrem posthac in filio agniture: spes tantas neque frangit infinitas rei, neque infantis retardat aspectus: cum intelligamus, quid munificentissimi in Galliam Dei benignitas possit, quid Adeodatus parens efficiat.

Angustius profecto de te cogitat, ADEODATE, qui ea tantum, quæ in cæteris videt, cadere in te cogitat. Assuescimus pridem in te cernere, quæ in alijs desperemus. Totus supra naturæ leges conflatus a Deo, diuinam & miraculorum plenissimam ætatem agis: nisi forte consuetudine ipsa & quotidiano usu esse miracula desierunt. Desperata foecunditas parentum erat, vt miraculo nascereris:

parentis obitus hostes in Galliæ fines infinitos effuderat, vt infantia tua miraculo vinceret: regnum turbulentissimæ ciuiliū dissensionum tempestates concusserant, vt illud puer miraculo firmares: adolescentiam bellorum ardor, & inflammata gloriæ cupiditas incenderat, vt bella idem miraculo restingueres: iuuentutem primam administratio regni occupauit, vt de administrorum intelligentissimorum solertia ipso in aditu rudis ac tiro insigni miraculo triumphares. Et erit, vt dissentiat a se in Delphini procreatione Ludouicus, qui in cæteris mirifice consentit? Erit, vt continuata toto vitæ decursu miracula in Delphino desiderentur vno, in quem congerere vnum miracula omnia debuisset? Erit, vt singula reipub. munia, singulas vitæ partes illustret miraculis: factum hoc vnum ad reipub. salutem, ad regis gloriam infinitum desciscat a reliquorum nobilitate, vt filius a parente degeneret?

Erro tamen, qui, dum similem opto parenti filium, miraculum in Delphino desidero. Quod natura desiderat, quod efficit in plantis, quod in animantibus exprimit, quod parentibus singulis impertitur, hoc desidero.

Iterum ergo: miraculum est vel parenti Delphinus similis, quia miraculum ingens parens fuit. Quanquam sit sane supra naturæ vim suppar Adeodato in aliis generatoribus filius: in te vno, PRINCEPS INCOMPARABILIS, naturæ vires non superat, qui ea necessitate natus es, vt, quæ in cæteris diuinæ cuidam & extraordinariæ virtuti tribuantur, innata tibi sic & ingenita sint, vt admirabilitatem habeant parem, miraculi nomen non obtineant.

Amplius dico: si meliorem rege nostro præstabilioremve Principem vel optare vota, vel adulatio comminisci, vel informare cogitationes possent, talem ego Delphinum certissimus coniector æstimarem. Deus, AUDITORES, Deus ipse, vt sancientiæ paci, nuptiisque regiis, ita generando infanti serenissimo præfuit. Pacis opus Delphinus est, fructus pacis, pacis vinculum, pacis prope dixerim magis, quam Ludouici filius. Duxit lineamenta corporis omnia cælestis ille ac præpotens effector pacis, effinxit membra, sanguinem diffudit in venas, colores induxit, mentem iniecit æternitati pacis atque Europæ imperio parem. Quo factum est, vt Londinense Hispa-

Hispanorum iurgium componeret nascendo, iam tum pacificus infans; quodque irritamentum belli faxque noui tumultus censebatur, quietem publicam publica deinde prærogatiuæ nostræ professione firmaret: iridis in morem, quæ in tempestatibus oritur, eas ut compescat, vel inter fulmina turbidoque cælo non dubia causa serenitatis.

Nisi forte aut tanta celeritate Deus munus tantum nullo consilio cumulauit: aut eo temporis puncto temere protulit in lucem, quo, ut acerrimus, ita serenus maxime & quasi pacatissimus sol regnat: aut non eam diem eius natalibus inclitam consulto voluit, qua æternus ille Princeps pacis perennem pacifici regni ac felicissimam tranquillitatem explicat. Persuasum mihi profecto non ægre fuerit, destinatam singulari prouidentia fuisse illam diem: quod cœlites cuncti, a quibus exorata pax Europæ tandem fuerat, partum hunc, quasi firmamentum pacis ac robur, consentientibus studiis maturarent; & fortunatissimum infantem consecratum singuli optarent sibi, in quo felicitatem regni, amores populorum, Europæ moderatorem, votorum omnium metam non obscure præsentirent.

Præsentire iam & nos cœpimus idem, AV-
DITORES. quid enim eximie conformatum,
bene habitum, neruosum, valensque, vt ea
ætate, corpus; quid frontis maiestas; quid
acerrima vis oculorum; quid fixus obtutus;
quid erectum caput; quid expers lacrymarum
infantia significant? Hæc sunt, mihi credite,
indicia certa futurorum, hæc heroïs adumbra-
tio. Sic ille iam corpore patrem atque ore re-
fert, quem animo deinde assequetur: sic feli-
citatem tibi, Gallia, non dubiis argumentis
appromittit, quam factis ac virtutibus supra
vota cumulatissimam elaboret.

Sed idem iste labor Ludouicum prius tene-
bit: vt, quas filio dotes impertiit parens, eas-
dem in discipulo morum magister institutione
perficiat.

Magnum est regium infudisse sanguinem:
maius regiam mentem informare. Quanti
enim esse putes viuere, nisi recte viuas? Quan-
ti vel regnare, nisi par esse regno possis? illud
naturæ, hoc disciplinæ beneficium est; tanto
insignius, quanto corporis vitæ animi vita
præstat; tanto liberalius, quanto stat ab arbi-
trio nostro nutuque magis, voluntate patrem
esse, quod disciplinæ est; quam necessitate,

quod est naturæ munus. Vtrumque vero Ludouici munus erit, qui geminata gratia bis Delphini pater, vt imperaret, procreando dedit; faciet eodem instituendo, vt sapienter imperet.

Quantæ porro recta Principis educatione includantur opes, quam operosum spissumque sit opus, & bonorum Principum paucitas, & primariorum administratorum frequentia, & populorum calamitates liquidius, quam par sit, crebriusque multo demonstrant. Quam est autem vel hacce doctrina paratus, vel voluntate promptus ad tantam prouinciam Princeps noster?

Ac de ciuili quidem illa scientia commendationem meam Ludouici facta iam occuparunt. Quæris quam scienter artem regnandi comprehendat? Vide, quid agat, quo pacto rem administret. Itaque mentem in se conuertat, intueatur se Adeodatus: quotidianam vitam, deliberationes, proposita, responsa, mandata, prouidentiam, singula renarret: se Delphino dicat, verbisque exprimat, si fas est, totum, quem, ne admirando quidem, totum capimus: tum facile disciplina publicæ rei absolutissima Delphinum imbuerit. Etenim quid ille sibi aut librorum lectionem, aut vocem

doctorum, aut sapientum consilia, aut exempla superiorum temporum ad filij eruditionem accersat? se legat vnum, se audiat, se consulat, se contempletur: & in se cuncta, mihi credite, leget, audiet, consulat, contemplabitur: nisi quod cumulatio eadem in se & illustriora haud paulo, quam in ceteris plane cunctis intelliget; sibi liber, sibi doctor, sibi consilium, sibi exemplum; locupletissimus liber, doctor intelligentissimus, consilium sapientissimum, probatissimum exemplum; exemplum sine vitio, consilium sine periculo, doctor sine supercilio, liber sine mendo. Quamobrem concidant, per me licet, monumenta omnia, quibus Regum institutio continetur, obsolescant libri, conticescant doctores, sapientes intereant, exempla oblitterentur: stet modo Princeps noster, AUDITORES, seque filio commodet; modo suis ex factis prudentiæ ciuilis exempla decerpat: periisse Delphino nihil, confidenter asseuero: vt extinctis nocturnorum siderum facibus, nihil orbi sol incommodat: quia sic obscurat eorum lumina parens ille lucis, vt superet.

Atque haud scio, an occurrat aliud in Ludouico quidquam illa tam excellenti tamque

præcoce doctrinæ Regiæ intelligentia admirabilius: ad quam non factus, sed natus; non institutus disciplina, sed cælitus imbutus; non inchoatus, sed omni ex parte perfectus repente prodiit; magister absque rudimentis, absque tirocinio emeritus, adultus absque infantia, ante prætergressus metas, quam e carceribus emissus. Quare vt largissimum lumen, non sensim laborisque diuturnitate, sed puncto temporis vno terris omnibus infunditur: ita Galliam totam repentina clarissimaque perobscuræ scientiæ luce illustravit.

Qualis ergo, quantusque futurus tandem est, vbi lucem nouam plurium annorum vsus affuderit; vbi & virtutibus suis & peccatis exteriorum artem illam penitus imbiberit; vbi tempestiua ætatis maturitas insitam aut innatam potius prudentiam cumularit? Quam tibi tum scholam, Regie auditor, quas præceptiones, quæ oracula vetus-ne, an nouus e folio præceptor aperiet? vetus, si doctrinæ antiquitatem spectes; si eiusmodi doctorum infrequentiam, omnino nouus: qui discipulus nunquam fuit, vt diuturnior doctiorque magister esset: qui artem suam antequam nascereris, professus Europa plaudente fuerat, vt maiori veneratione

exciperes: qui vix adultus discipulum genuit, ne forte ingrauescens ætas tantum tibi doctorem eriperet: qui administrationem publicæ rei per se ipse susceperat, vt regium magistrum præstaret.

Enimuero quam felici Galliæ fato prouisum est, vt moderatores & scientissimos & Regiæ vnus gloriæ vtilitatumque appetentissimos Ludouicus obtineret: tam raro Principum cæterorum institutioni præesse pro dignitate priuati solent. Amans nimirum imperij est retinensque regiæ originis disciplina regnandi: descendere e folio, seque commodare cuius de populo vix potest, quæ populis imperare consuevit, & leges vel Imperatoribus imponere. Degeneraret a claritate natalium, & redigeretur quodammodo in ordinem, si ab homine priuato ad Reges facile duceretur. Siue, vti artium pleræque, exercitatione magis, quam contemplatione præceptisque comprehenditur; auctoritatemque haud paulo grauiorem hominis experti facta, quam inexperti verba semper habuerunt: siue, quemadmodum e priscorum temporum exemplis liquido cernitur, fingere se ad Principis nutus aut reuerentia aut adulatione aut vtilitate doctores illi

solerent; neque tam Principibus plerique studerent, quam sibi: siue id maxime niterentur, ne intelligentiores vnquam Principes aut eruditiores euaderent. Sic enim statuebant, quantum regij alumni discerent, tandiu se dominari; legesque ab eo dari populis tuto posse, a quo Reges ipsi acciperent. Adeo facultatem, quam voce traderent, re docere ambiebant, factisque diutissime tractare.

Quanto & scientiorem Delphinus & propensorem magistrum nanciscetur? Quanta Gallia felicitate teneram pueri mentem sponte ad omne decus inclinatam Ludouicus inflectet, cuius studium hoc vnum amorque est, publicæ rei seruire? Ideo sedere se putat e folio sublimem, nostris vt commodis inuigilet: ideo corona caput, sceptro manum ornari, vt & mente & factis iuuare meminerit suos. Quem quidem eius in Galliam animum non cernere, cæcitatæ est; ingratae mentis, non prædicare. Itaque non satis amoris suo Princeps optimus faciat, regnum, quod res eius bellicæ tot vndeque prouinciis amplificarunt, saluberrimis institutis temperare, nisi filium vna ad regni incolumitatem instruat; non satis salutis nostræ consulere in præsens, nisi longe in

consequentes ætates prospiciat : pridem certe amplissimis in nos promeritis pater patriæ , hoc vno tamen facto illustrius & filij iuxta & patriæ pater. Vider coalitam hic & consertam tum filii vtilitatem tum populi, collectam hac disciplina vtramque pietatem , felicitatem vtriusque ac dignitatem hac vna occupatione fundatam.

Elegisse deteriorem in Tiberio Imperatorem a suspicioso scriptore Augustus fertur, vt desiderium sui & admirationem per scelera successoris augeret. Tu , cum optimus dici semper, quam maximus malueris , optime vna maximeque Principum , famam tuam gloriamque filii virtutibus publicoque bono facile condonares. Sed nimirum illustrius esse ad gloriam propiusque ad Dei similitudinem putas, benefactis tuis , quam aliorum vitiis commendari : & cum optimum nobis Principem genueris, facturus deinde optimo meliorem , præconem relinquis vel in eius factis æternum tui , quia laudabilius decessori accidere potest nihil , quam absolutissimus laudatissimusque successor.

Quid vos autem hic ego tandiu moror? Quid argumentis in eo insisto etiamnum, quod oraculo

culo firmatum est? Instar enim oraculi obtinet vox Principis. Fidem, AUDITORES, fidem Adeodatus ipse suam obligavit: multis certisque rem authoribus tenemus. Commemorate, Palatini, quoties ad infantis Regii conspectum in hæc ipsa verba parens amantissimus erupit. Ætatem tuam, Puer, quam accurate sancteque fingam? Quam feliciter mores tuos grauiissima & patris & Regis disciplina excolet? Tantum mihi boni, vel in summa sedulitate moderatorum atque solertia, parentis obitus & imatura regno ætas inuidit; tibi ortus tui celeritas meæque flos ætatis afferet. O Regiam, o diuinam vocem! dignam quam reges omnes, quam secula omnia excipiant! O spem futuri certissimam! O incredibilem posterorum felicitatem! Audite posteri. Promisso tenetur Adeodatus, cui defuit nunquam, nisi cum illud factis superauit.

Finges ergo, REX, ingenium ipse Principis, & finges quidem ea beneuolentia, quæ in optimo parente esse maxima potest; ea grauitate, quæ Regem decet; ea contentione, quam rei momentum postulat; ea scientia, quæ te iam ad gloriæ culmen euexit; ea felicitate, qua maiorem, nisi regnante te, non tenuit Gallia;

D

cui parem ætas nulla feret.

Vnum est tamen, quod assentiri tibi minus possim. Tuis in malis regnandi celeritatem numeras, quam florentioris fortunæ fontem Gallia prædicat, quamque felicitatis esse tuæ duxerim & virtutis. Regnum felicitas maturavit, ut campum virtuti tuæ ampliorem aperiret: virtus ætatem occupavit, ut stupentem rei nouitate felicitatem deuinciret: euocauit vtraque gloriam, ut facta tua orbe terrarum vniuerso disseminaret. Neque enim palam esset, quid ingenij vi & innata regnandi doctrina potueris ipse per te, si paternæ disciplinæ obnoxius tot ac tantas virtutes, quas naturæ prope debes, in parentis curas refudisses.

Verum quam de se Princeps modeste proficitur, tam magnifice illustrissimi Præceptoris sui in se officia prædicat: tantumque **HARDVINO PEREFIXIO** Ludouicus, tantum Gallia debere se sentit, quantum beneficium est, optimus intelligentissimusque Princeps. Regem nostrum inchoarat parens; ille perfecit: eiusdem honores vicissim inchoauit Princeps, sed perfecturus. Æquum sane fuit, ut, qui Regem Deo Galliæque, qualem optabant, absolutissimum formasset; idem Parisiorum Antistes

Galliam in primaria ciuitate prope totam & Deo & Regi acceptissimam præstaret. Hoc in eo exornando Ludouici quasi rudimentum est: cui modum ante non ponet vllum, quam Præceptorem Imperatoris Caroli Hadrianum æquarit dignitatis gradu, quem & nobilitate, & ingenij vi, & doctrina, & animi excelsitate, & comitate, & modestia, & omni virtutum genere longe superauit.

Sed quoniam debilitatæ aut emortuæ potius præceptiones fere sunt, quæ quasi vitam & robur ab exemplis non habent: restat, vt, quemadmodum institutionem Ludouici propositis Henrici Magni factis illustrissimus iuxta solertissimusque præceptor absoluit: ita Ludouicus ipse absolutissimam non in verbis modo, sed in moribus quoque suis, Regis ideam Delphino proponat.

Vtinam autem, quam promptum id & procliue factu Regi est, tam esset expeditum oratori ad dicendum. Fateor, AVDITORES, opprimimur hic infinitate rerum; in tanto lumine cæcutimus: quique virtute de maioribus, ferro de hostibus, religione de hæreticis, extinctis singularibus præliis de nobilitate, regni administratione de Regibus, be-

D ij

nefactis de Gallia, de Europa data pace triumphavit; triumphum de oratoria facultate agit cæteris haud paulo gloriosiores. Perge tamen sic vincere, Princeps, sic triumphare: volentes pars erimus pompæ, quam infrequens, tam nobilis: eam tui, quod agis dudum, imaginem describe factis, quam ne adumbrare possimus quidem, quam exprimere despereamus: quam non assequatur in heroibus suis antiquitas, quam posteri ne fingendo quidem suspicentur, quam Delphinus vnus imitetur. Ecquis enim eum repræsentare, quantus est, confidat totum, cuius facta singula panegyricum implent, cuius ne punctum quidem temporis, vt laboribus, ita vacuum est laude, qui ne otium quidem sibi concedit otiosum: qui cæteros Reges pridem vicit, vt secum vno certaret: cuius facta, vel cum oculis vsurpantur, vix fidem ab intuentibus obtinent: cui demum cumulus esse prædicationis videtur, si, quantus est, tantus narretur a nobis; tantus a posteris habeatur.

Tradunt, Pompeio triumphanti, inter pompæ fercula delatam victoris imaginem fuisse, quæ tota e gemmis constaret. Hæc plane Principis nostri species est illustris tota & micans,

in qua obscurum aut vulgare nihil, nihil quod aciem mentis admiratione non perstringat: vbi sic fulgent omnia, vt lucem singula quæque plenam effundant.

Quo igitur pacto teneros obtutus in tantum fulgorem Delphinus figet? nisi forte generosam in eo aquilam pater genuit paremque sibi, quæ solem totum acribus neque conniuentibus oculis excipiat.

Itaque pacem sibi primum ante oculos Delphinus ponet, in qua tirocinium Ludouicus, vtriusque regni administri gloriæ suæ cumulum inuenerunt. Hinc Belgas cernet attritos cladibus, milite destitutos, vastationibus agrorum inopes, oppressos vectigalibus, depredationibus obiectos, fractos demum animis, Gallicumque imperium vel necessitate expetentes. Illinc victrices Gallorum copias, occupatis vrbibus, peragratis prouinciis, traiectis fluminibus, arcibus in Belgij meditullio firmatis, in vacuam prope possessionem inuolantes videbit. Voces audiet totius Europæ constantissimas, quæ, nisi sine mora debelletur, periisse Hispano Belgium asseuerent. Penetrabit in arcanos pectorum recessus, consternatos Belgas, Hispanos spe omni deiectos tan-

dem, Gallos victoriis præfidentes, populos omnes expectatione suspensos intuebitur. Peruadet deinde fluctuantem parentis animum, deque Galliæ fato secum ita deliberantem auscultabit. Quid agis, LVDOVICE? Ergone inanes per te sponte concidant tot annorum labores, tot sumptus? Ergone palmam infringas ipse in manibus, quam tot votis exorasti? Iuuentus, bellorum ardor, fortuna, victoriæ, nominis immortalitas præcipitem impellitis: intimos sinus Belgium aperit. Quid moram iniicis, Galliæ amor? quid pacem oras?

Quantum est, AVDITORES, quam Ludouico dignum, populi felicitatem felicitati gloriæque Principis, in Principis animo non cedere? Quantum non abripi, in ætatis æstu præsertim, tanti triumphi illecebris? Quantum, abrum pere subito cursum, seque reflectere tantæ prædæ imminentem? Quantum, comprimere victoriæ insolentiam, aspernari fortunæ munera, martios animos regiosque frangere? Hæc cogitare, diuinæ in patriam pietatis est; sic vincere, plusquam heroicæ fortitudinis: & cogitare vero, & vincere, tuæ vnus est, LVDOVICE, virtutis. O bellum, vt detestandum nobis, sic Ludouico vehementer

optandum ! Quanquam horret vel bellorum nomen bellicosissimus natura præliorumque cupidissimus Princeps, quia nobis funesta sentit : neque gaudere , nisi gaudium nostrum potest , qui mala sua ex nostris æstimat. Bellum ergo vel sic cogitet , quia restinxit : bellum cogitet , vt beneficia in nos sua meminerit.

Tu vero hac parte contemplare parentem, DELPHINE , sic imitare. Bellum necessitate gesserat , vt hostes virtute vinceret : hostes vicit , vt de se ipse illustriore victoria triumpharet. Cum amplificare regnum maximis accessionibus posset , cumulare felicitate maluit ; & illustrare optimis institutis , quam triumphis. Sic vinces , sic aliquando triumphabis, SERENISSIME PVER , sic vtilitates tuas commoda populi , fortunam populi felicitas , studia omnia populi amor superabit. Pacem genitor dedit , facies æternam : aut bellum , si quod erit , necessitate geres , & amore pacis.

Verum quia incitandus ad omnia Regis absolutissimi decora Delphinus est , factum alterum exhibeo , quod perpetuum quodammodo sit , inque totam Principis vitam late fundatur. Ludouicum aspiciat per se sine Princi-

pe administro regnantem. Quam quidem singularem eius laudem insolentia rei ac propriam fecit.

Sensit videlicet, ne nominis quidem sui meminisse Regem, nisi regat : se imperio natum & ciuibus, non imperium sibi ac ciues : principem non esse, qui in regno regnum amet vnum, populorum oblitus : traditam non alterius dominationi, sed tutelæ suæ Galliam esse, cuius prospicere tutor vtilitatibus teneatur : confugisse illam velut in parentis sinum, vt foueatur; non vt eiecta indignissime amici cuiuspiam permittatur potestati, cui non sit ingenuita paterna pietas : bonum publicum priuati iuris sine iniuria non fieri : magnum esse Regem raro posse, cuius magni præter modum administri sint : maiestatis suæ prope reum esse, qui eandem communicando imminuat : extenuasse authoritatem, quam priuato, quem extulit, faciat obnoxiam : vti sol cum pleniori lumine collustrat lunam, defectiones ab ea patitur; obscuritatem a vaporibus, quo maiores sursum excitat : agi sidera omnia supremi cæli motu, non ab eorum aliquo motum accipere : ipsiusmet Dei numen cognosci a mortalibus, non quia conspicuus e solio eminet, quod

quod non cernimus ; sed quia indefessus mouet omnia & efficit , quod aspectu beneficiisque sentimus : sic Dei extare in principibus imaginem , non quia præsunt , sed quia regunt ; regesque in Gallia , non dominos dici.

Adolescebat in eas cogitationes defixus Princeps noster , cum Regni administrum Deus sancita pace subduxit. Siue hoc eius factum , quo vno immortalitatem sperabat , extremum esse debuit , neque vulgaribus deinde aliis deteri : seu potius ne aut datum ab infante Rege administrationis publicæ munus adulto restitueret ; aut si retineret annuente Ludouico , hac erga priuatum beneuolentia minus bene de republica , deque se ipse Princeps mereretur. Stare quemquam in eo munere , vetabat Ludouici fama : ne ab eodem Iulius excideret , gratus erga educatorem regius animus faciebat.

Ludouicum hac vtraque labe absoluit Deus : vt nos non in libertatem quidem ipsam , qua nunquam excidimus , sed in nouam quandam plenioris libertatis speciem , eius administratio vindicaret. Etenim liberior sane est , qui nec pluribus , nec priuato paret. Rem licet integre priuatus administret atque mode-

rate, Gallicam quodammodo libertatem imminuit, quia secundus a Rege imperat, neque duobus æquo animo paremus. Regnum biceps Gallia nunquam fuit: consortem sponte non admittit supremæ potestatis. Regnum est, non respublica: regnum est, caput vnicum postulat: respublica non est, e ciuis nutu non pendet, sed Regis.

Quamobrem tempus illud, quo rem per se primum Ludouicus gessit, non libertatis quidem, sed cumulatissimæ cuiusdam libertatis postliminio reuocatæ tempus habebitur: auspicabimur ab hoc anno fastos libertatis longe amplissimæ: Ludouicum non Adeodatum, non Pacificum, vt alij, sed Regnantem appellabo, Vindicemque nobilissimæ libertatis.

Iam vero inueteratum erat in Gallia malum, cuius initia vix perpauci vestrum, AUDITORES, viderant; finem, nisi Ludouicus regnaret, nemo sperabat. Firmabatur exterorum Principum exemplis, qui solium sæpe cum implere totum non possint, in eius partem administrum vocant. Versabatur in animo ardua tantæ rei moles, quam in immensum augere, aut ad sui commendationem,

aut etiam ad deterrendum ab ea sustinenda Principem, administri solent. Quid quod aliquem forte ad rei summam insitus erga gratiosos vocabat amor : cum fortunatius accidat optimo Regi nihil, quam fecisse felicem? Favebat certe iuuenilis ætas inclinata per se ad liberiores vitam, grauiorumque fere curarum impatiens. Neque desunt vnquam in aulis Principum perofficiosi quidam, qui eorum iuuentutem onere tanto leuandam blande admoneant, & vero, quo sunt in eos animo, non inuiti leuent.

Quanta parentis admiratione, quanto æmulandi studio Delphinus hæc secum aliquando meditabitur? tanto felicior, quanto expeditius est tueri formam imperij tam sibi, tam regno gloriosam, quam nouam quandam, inusitatam, periculosam, aut impeditam certe inducere.

Vbi autem quotidianas eiusdem sollicitudines actuosumque ingenium intuebitur, vbi cernet, nomine Regem esse atque insignibus, re omnia: ita bellicis rebus prospicere, vt Antistes amplificanda religione, exterminandis hæresibus, tribuendis sancte sacerdotiis videatur: sic arcana regni negotia tractare, vt

iudicem disceptandis palam priuatorum controuersis æstimes: ærarium tam integre tueri, vt ædium regiarum splendore publicaue magnificentia exhaurire credas: ita classes, commercia, regni amplitudinem, foedera, externa omnia curare, vt leges describat domi, restituat disciplinam, difficultatem annonæ leuet; neque vberiore vlllo tempore gloriæ segetem, quam in ea sterilitate, colligat: hæc inquam vbi puero moderatores inculcabunt, vbi otiose & considerate contemplabitur adolescens, vbi in eorum partem & ipse aliquando a parente vocabitur: aliam, credo, vitæ sibi normam quæret? alios a parentis moribus confectabitur? non insistet tam gloriosis vestigiis dignissimus parentis æmulator? ad parem gloriam regia indoles non incendet?

Cresce igitur, adolesce, DIVINE PVER, vt crescat in te fortuna Galliæ, in te adolescat. Optandum istud nobis fati tui felicitas reliquit vnum: aut concessit cætera, aut auspiciatissimis iam ominibus confirmavit. Simplex, facilis, consentiens, vnica omnium postulatio est, vita Principis. Quid enim deinde aut tibi flagitemus aut nobis? Pacemne?

quam ortu peropportuno corroborasti. An regni amplificationem ? quam auus amantissimus Hispaniæ Rex tot prouinciarum cessione ratam paulo ante fecerat, vt te maioribus omnibus ampliorem amplior Gallia susciperet. An Europæ totius venerationem ? quam tuis affusi cunis gentium omnium legati professi pridem fuere. An felicitatem Galliæ ? quam efficis. An vbertatem agrorum ? quam post anni superioris sterilitatem terris hoc anno cunctis supra spem omnem nascens infudisti : vt exorto coronæ fidere fecundari segetes præter morem dicuntur.

O nouum orbi spectaculum ! se suaque circumspectant studiosissime populi ; priuata, publica, regem, Delphinum, ciues, exteros, sacra, profana, omnia sedulo contemplantur ; imaginem animis cumulatissimæ felicitatis informant : neque præter diuturnitatem Principum, quod precentur aut sibi aut Principibus, occurrit quidquam : quia vota omnia infans ter maximus spe certissima superauit. Hoc ergo postula vnicum, Gallia, quo cuncta continentur : viuat Ludouicus, Delphinus viuat : regnantem diu Ludouicum Delphinus videat, diu & ipse regnaturus.

Fallor tamen : quæ nihil præterea , quod preceris, habes ; vnum habes , quod deprecere. Inusitatum , sed periculofum , quoque regna florentiffima corruerunt , tibi malum imminet , nimia felicitas. Quanquam falutaris eft femper felicitas omnis , quæ ab optimo Principe venit. Hanc ergo tibi , Gallia, hanc Europæ, hanc religioni , hanc populis omnibus, hanc orbi terrarum vniuerfo votis ardentiffimis precor fpondeoque, diuturnam a Ludouico, diuturniorem a Ludouici filio felicitatem.

